https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Ilmiy rahbar:**Altmisheva Yorqinoy Majidovna**

Rus tili nazariyasi va adabiyotshunoslik kafedrasi dotsenti

Muallif: **Omonova Durdonaxon G‘ayratbek qizi**

Andijon davlat chet tillari instituti 1-bosqich talabasi

RAQAMLI MA’RIFAT SHAROITIDA FILOLOGIYA FANINING TRANSFORMATSIYASI: SUN’IY INTELLEKT VA TIL TARAQQIYOTI

Kirish

Globallashuv va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi insoniyatning ijtimoiy, madaniy hamda intellektual faoliyatida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. Ayniqsa, sun’iy intellekt texnologiyalarining kundalik hayotga chuqur kirib kelishi til va tafakkur munosabatini yangicha ilmiy nuqtayi nazardan o‘rganishni taqozo etmoqda. Bugungi kunda til nafaqat muloqot vositasi, balki raqamli madaniyat, axborot oqimi va virtual tafakkurning asosiy unsuri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Zamonaviy filologiya fani an’anaviy lingvistik yondashuvlar bilan bir qatorda raqamli tahlil, avtomatlashtirilgan til modellarini o‘rganish hamda fanlararo integratsiyani talab qilmoqda. Sun’iy intellekt asosida yaratilayotgan matnlar, tarjimalar va nutq modellari tilshunoslik oldiga yangi ilmiy muammolarni qo‘ymoqda. Ushbu maqolada filologiya fanining raqamli davrdagi transformatsiyasi, sun’iy intellektning til taraqqiyotiga ta’siri va lingvokulturologik jihatlar ilmiy-nazariy asosda tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: filologiya, raqamli til muhiti, sun’iy intellekt, til transformatsiyasi, lingvokulturologiya, fanlararo tadqiqot

Asosiy qism

Raqamli muhit va til taraqqiyotining yangi bosqichi.Raqamli kommunikatsiya platformalarining keng tarqalishi tilning tabiiy rivojlanish jarayoniga sezilarli ta’sir

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

ko‘rsatmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, onlayn forumlar va messenjerlar orqali yuzaga kelayotgan muloqot shakllari qisqa, dinamik va ko‘p qatlamli xususiyatga ega bo‘lib, bu holat til me’yorlarining moslashuvchanligini oshirmoqda. Natijada yangi leksik birliklar, grafikli belgilar va aralash kodli nutq shakllari shakllanmoqda.Bu jarayon filologiya fanida til normasi, uslub va diskurs tushunchalarini qayta talqin qilish zaruratini yuzaga keltiradi. Raqamli til muhitida shakllangan nutq modellarini ilmiy tahlil qilish tilshunoslikning dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Sun’iy intellekt va lingvistik modellashtirish.Sun’iy intellekt asosida yaratilgan lingvistik tizimlar tilni qayta ishlashda yangi imkoniyatlarni taqdim etmoqda. Avtomatik tarjima, semantik tahlil, nutqni tanish va matn generatsiyasi kabi jarayonlar filologik tadqiqotlarda amaliy ahamiyat kasb etmoqda. Biroq sun’iy intellekt tomonidan yaratilgan matnlar inson tafakkuri mahsuli bilan tenglashtirilmaydi, chunki ular madaniy va emotsional qatlamdan qisman xoli bo‘lishi mumkin.

Shu bois filolog olimlar oldida sun’iy intellekt mahsullarini tanqidiy tahlil qilish, ularning lingvistik va madaniy qiymatini baholash vazifasi turibdi. Bu holat filologiyaning nazariy va metodologik chegaralarini kengaytiradi.

Til va madaniyatning raqamli talqini.Til madaniyatning asosiy tashuvchisi sifatida raqamli makonda yangi shakl kasb etmoqda. Virtual muhitda madaniy identitet, milliy tafakkur va an’anaviy qadriyatlarning aks etishi murakkab jarayon hisoblanadi. Sun’iy intellekt asosida yaratilgan matnlarning lingvokulturologik jihatdan tahlili filologiya fanida alohida ilmiy yo‘nalish sifatida shakllanmoqda.

Mazkur jarayon til va madaniyat o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni yangi bosqichga olib chiqib, global va lokal madaniyat munosabatlarini chuqurroq o‘rganish imkonini beradi.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Filologiyaning fanlararo rivoji.Zamonaviy filologiya informatika, falsafa, sotsiologiya va madaniyatshunoslik bilan uzviy aloqada rivojlanmoqda. Bunday fanlararo integratsiya filologik tadqiqotlarning ilmiy qiymatini oshirib, ularni global ilmiy maydonda raqobatbardosh qiladi. Ayniqsa, raqamli korpuslar va statistik tahlil metodlari filologiyaning yangi tadqiqot paradigmasini shakllantirmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli davr va sun’iy intellekt texnologiyalari filologiya fanining mazmuni va yo‘nalishlarini tubdan o‘zgartirmoqda. Tilning raqamli transformatsiyasi, sun’iy intellektning lingvistik imkoniyatlari hamda lingvokulturologik muammolar filologiya oldidagi eng dolzarb masalalar sirasiga kiradi. Ushbu omillarni ilmiy asosda o‘rganish filologiyaning kelajakdagi taraqqiyotini belgilaydi.

Mazkur maqola filologiya fanining zamonaviy rivojlanish tendensiyalarini yoritib, ilmiy-amaliy tadqiqotlar uchun muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Crystal, D. Language and Digital Communication. Cambridge University Press, 2019.
2. Chomsky, N. Language, Mind and Society. Cambridge University Press, 2015.
3. Fairclough, N. Language and Power. Routledge, 2014.
4. Караулов Ю.Н. Язык, культура, личность. Москва, 2012.
5. McLuhan, M. The Global Village. Oxford University Press, 2001.